

the rich cultural and social life of the Lemkos in New York, Philadelphia, Chicago, Winnipeg, Montreal, Toronto, and others.

Along with the articles about the life of Lemkos in the North American countries, quite a few Lemko newspapers wrote about the cultural life of Lemko communities in South American countries, such as Brazil, Peru and Paraguay. The newspapers published columns «To the Lemko Brothers from Uruguay» and «Ukrainians in Argentina» that provide information about the cultural achievements of the Lemkos in these countries. The newspapers published articles about the life of Ruthenians in France, Germany, Britain, Czechoslovakia, Lithuania, and Yugoslavia as well. They inform about various cultural and educational events and considerable achievements of Lemko emigration in these countries. Finally, there were a few publications from Manchuria (Green Wedge) that give an idea of the scale of Lemko's emigration.

Conclusions. *The study suggests that the cultural and educational movement of Lemko emigrants was extremely active, especially given the modest financial resources of the migrants, who mostly worked in the least prestigious and therefore low-paid jobs. The diversity of Ruthenian cultural life is also striking, it includes various projects such as creation of educational institutions, establishment of museums and Sunday schools, organisation of folklore festivals, publication of periodicals and implementation of translation projects. As a result, this work, mostly conducted in the spirit of unity, became an important and organic component of the cultural life of foreign Ukrainians in the interwar period. This allowed to preserve Lemko cultural diversity and ethnic identity and pass them on to the post-war generation of Ruthenians, who were deprived of the right to live on their native land by totalitarian regimes.*

Keywords: «Lemko», «Our Lemko», Ruthenians, emigration, cultural and educational activities, the Second Polish Republic.

Одержано редакцією 7.10.2020
Прийнято до публікації 6.11.2020

УДК 94(477,72)«1941-1944»

DOI: 10.31651/2076-5908-2020-2-64-70

ЦИБУЛЕНКО Геннадій Володимирович,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії України, археології
та методики викладання Херсонського
державного університету,
Orcid ID: 0000-0002-2705-555X
e-mail: tcybylenko2gl@gmail.com

ЦИБУЛЕНКО Лариса Олександрівна,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії України, археології
та методики викладання Херсонського
державного університету,
Orcid ID: 0000-0002-0762-6650
e-mail: tcybylenko2gl@gmail.com

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОКУПАЦІЙНОЮ ВЛАДОЮ АГРОКУЛЬТУРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ХЕРСОНЩИНІ У 1941-1944 рр.

У статті простежено діяльність районних та селищних структур нацистської окупаційної влади із запровадження технологій покращення і захисту сільськогосподарського виробництва. Показано методи і характер організації збереження лісозахисних смуг, протипожежного захисту, боротьби зі шкідниками, використання аграрних новацій, ефективного виробництва органічних добрив та водозбереження.

Ключові слова: господарства, громади, лісозахисні смуги, протипожежні заходи, шкідники, добриво.

Постановка проблеми. Актуальність теми визначено необхідністю дослідження маловідомих фактів реалізації нацистською окупаційною владою технологій, спрямованих на збереження врожаю та збільшення його обсягів. Вивчення цього аспекту деталізує роботу та взаємодію німецьких низових органів влади та структур місцевого управління

громадами і господарствами, розкриває характер відносин окупаційного режиму і місцевого населення через повсякденність господарського життя в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення аграрної політики окупантів у регіоні знайшла відображення в історичних розвідках О.О. Захарченка [1] та І.Т. Кіщака [2], які досліджували Миколаївщину, де генеральна округа (область) «Миколаїв» обіймала частину сучасної Херсонщини. Херсонщину у цілому розглянуто в авторських дослідженнях, у котрих розкрито роботу окупаційних органів щодо налагодження аграрного виробництва та формування засад управління колективними господарствами та подано теоретичні характеристики проблеми [3; 4].

Мета. В означеній статті пропонується розглянути організаційні заходи та запропоновані окупантами технології збереження і нарощування врожайності в громадських та державних господарствах та роботу населення щодо їх реалізації. Джерельною базою виступили матеріали громадських господарств, сільських громад районних ланок окупаційної влади (районні та сільськогосподарські управи). В цих матеріалах детально відбилася динаміка дій, умови праці та стан господарських комплексів у часи окупації Херсонщини.

Виклад основного матеріалу. Опікуючись, виключно, потребами Вермахту і Третього рейху в продуктах харчування німецька окупаційна влада докладала зусилля до відновлення та покращення сільськогосподарського виробництва. Із налагодженням організаційних механізмів щодо зосередження ресурсів, проведення сільгоспробіт та забезпечення їх реманентом, технікою і тягловою силою [5] окупаційна влада Херсонщини паралельно здійснювала заходи щодо системного нарощування врожайності та збереження отриманої аграрної продукції.

Одним із перших кроків окупаційної влади був спрямований на збереження захисних лісосмуг. Вже у листопаді 1941 р. керівництво Великоолександрівського району встало перед загрозою масової вирубки лісосмуг, що неминуче повинно було призвести, на думку влади, до знищення посівів. Старостам громад та управителям громадських господарств було суворо заборонено організовувати вирубку дерев, а порушників наказувалось притягати до відповідальності [6, 46].

Проте, порубки не припинялися через брак опалення, і тому окружний комісар ввів систему штрафів, за якими за порубку лісу стягувалось 300 крб., а за розведення вогнищ встановлювався штраф у 1.000 крб. Категорично було заборонено підпалювати і рубати вітрозахисні смуги і деревонасадження вздовж шляхів, що були оголошені «земельно-культурним устаткуванням з метою підвищення врожайності» [7, 77, 108]. Паралельно в регіоні розпочалась робота по створенню лісозахисної служби. В господарствах запроваджувались посади об'їзників-лісників для охорони лісонасаджень та лісосмуг у степу або ці обов'язки покладалися на польових об'їзників [8, 90].

Розгорталась діяльність щодо створення протипожежної служби. З початком збору врожаю у липні 1942 р. наказувалось всім громадським і державним господарствам провести ремонт всього протипожежного обладнання: вогнегасників, насосів, діжок для води тощо. Для оперативності протипожежних дій також наказувалось забезпечити протипожежними засобами всі молотильні агрегати особливо ті, де використовуються локомотиви та зернові комори. Для унеможливлення поширених підпалів через нехлюйство працівників було наказано обладнати місця для паління, чітко дотримуватися норм безпеки – відстані між скиртами та розміри оранки навколо них. Також було наказано організувати цілодобове чергування для охорони техніки, комор та ланів, а при сільських управах необхідно було створити пожежні дружини [9, 12-12зв.]. На полях, за необхідністю, вимагалось влаштувати вишки для спостереження за хлібом. У районі кожної ділянки, що охоронялась, необхідно було встановити стовп із пристроєм для подачі сторожем звукового сигналу. Куріння вночі на ланах на період кампанії по збиранню врожаю категорично заборонялась. Палити вдень дозволялось виключно в спеціально відведених для цього керівником господарства місцях, при яких обов'язково встановлювалися ємності з водою для недопалків. У кожній громаді вимагалось виділити на час кампанії по збору врожаю й молотби зерна відповідального за належну організацію протипожежної справи.

Для оперативної боротьби з пожежами наказувалось створити пожежні обози при кожній бригаді. Вони повинні були мати насос і одну чи дві діжки для води на бричках. Коней, що використовувались в цих обозах, дозволялось залучати виключно до робіт, що проводились поблизу токів та заскиртованого хлібу. За пожежним обозом закріплювали певну кількість людей та протипожежний реманент. Для коней вимагалось підібрати справну і підігнану упряж. Біля пожежного обозу передбачалось встановити постійне чергування з людей, закріплених за ним. Також по кожній бригаді наказувалось виділити один-два справних букера та відповідну кількість коней для оранки захисних смуг на випадок пожежі. За виділеними букерами і кіньми на весь час збору врожаю й обмолоту зерна прикріплювалися визначені члени громади. Все працездатне населення кожної громади зобов'язувалось приймати безпосередньо участь у гасінні пожеж тими засобами, що завчасно їм повинен був призначити керівник громади. Для виконання цього кожний працездатний повинен був з'явитись за першим викликом чи у випадку тривоги. Ухилення під час пожежі від виконання обов'язків, що були покладені на члена громади, влада чітко визначала як саботаж з усіма наслідками, що з цього випливали за законами воєнного часу [10, 50].

Важливим були й профілактичні заходи, що зорганізовувались окупаційною владою. При проведенні робіт у степу зі спалювання бур'янів та старої соломи треба було завчасно повідомляти відповідні жандармські пости. У цих повідомленнях треба було вказувати, де буде здійснюватись випалювання, що за об'єкти розташовані поряд. Ця інформація вимагалась для того, щоб можна було організувати протипожежні заходи [11, 7].

Головною опікою залишались лани. Владні органи констатувала, що саме при збиранні врожаю через недбайливе ставлення з вогнем та електрикою виникають пожежі, що надзвичайно важко гасити. Наголошувалось, що головні причини пожеж, як правило, незначні. Особливо наголошувалось на необхідності з боку батьків приділяти увагу дітям, щоб вони не грались із вогнем, що було досить часто причиною пожеж. З тієї ж причини суворо заборонялось підліткам палити цигарки. Відповідальність за дотримання цієї заборони покладалась на їх батьків. Для цього їм пропонувалось активізувати виховну роботу та застосовувати різні заходи, щоб позбавити підлітків можливості курити. На підлітків до 18 років, які будуть затримані під час куріння, накладався штраф у розмірі 50 крб., що повинні були сплатити батьки. Дорослих, які будуть затримані за надання підліткам сірників та цигарок, передбачалося штрафувати на 100 крб. [11, 7].

Проблема підпалів через перебування окремих регіонів біля прифронтових зон Криму набула чіткого військового забарвлення через визнання цих дій диверсійними. Так, командувач військами Криму 26 вересня 1942 р. у своєму наказі визначив: «...у випадку якщо ворожі агенти спробували б знищити врожай і зруйнувати благодать настільки копіткого обробку ланів, всі землероби спільно з німецькими військовими силами, а також кожний чесний не більшовицький громадянин встануть на захист врожаю і знищать більшовицьких злочинців. Громадські господарства або села, що не охороняють врожай і майно на достатньому рівні від більшовицьких злочинців і зрадників будуть каратися і відповідати за нанесені збитки у залежності від їх розмірів і кількості». Покарання за втрату врожаю передбачалися надзвичайно суворі. Наголошувалося, що у «випадку, якщо винуватці не будуть знайдені, покарання понесуть громади або відповідальні керівники та всі особи, здатні нести охорону. У випадках неупередженого або цілеспрямованого шкідництва, яке призвело до знищення об'єктів сільгоспвиробництва або неповідомлення влади чи ухилення від перешкоджання діям шкідництва особи, в залежності від розміру шкоди, будуть каратися грошовими штрафами, арештами та розстрілами з частковою або повною конфіскацією майна». Відповідальність перед місцевими комендатурами за організацію охорони врожаю покладалась на районне керівництво та старост громад [9, 186]. Влада чітко наголошувала, що особи, через недбалість яких виникне пожежа, що знищить велику кількість хлібу або соломи, будуть засуджені як підпалювачі до страти [11, 7].

Серйозною проблемою у царині захисту врожаю залишалась боротьба зі шкідниками. На першому плані стала боротьба із ховрахами та щурами, до якої було залучено різні групи дітей: підлітків, які не були задіяні в сільгоспроботах, школярів та дітей позашкільного віку. Пропонувалось із настанням тепла організувати боротьбу з ховрахами

хімічними речовинами та механічними засобами (пастки і заливання водою). Для цього дітей закріплювали за водовозками на волах чи конях. Для отримання реальної звітності за проведену роботу та безвідходного використання забитих ховрахів було запропоновано спецзаходи. Із забитих тварин пропонувалось знімати хутро і здавати його до райконтор заготхудою, а тушки для отримання технічного жиру до заготпунктів райспоживспілки. Для заохочення в цій роботі встановлювалась у залежності від якості ціна за шкурки ховрахів від 1,2 до 1,5 крб., за тушку – 10-20 коп. Також передбачалось класи-переможники нагороджувати наборами матеріалів для письма на кожного учня, а учнів переможців обіцяли нагородити окремими дарунками [7, 84; 10, 104; 12, 137; 13, 144; 14, 26].

Було зорганізовано боротьбу з хворобами рослин у полях, садах і городах. Господарства повинні були періодично звітувати, на яких культурах проводилась обробка, з обов'язковим вказуванням площі обробки, скільки було оброблено хімічним, а скільки механічним способом, скільки витрачено трудоднів, які використовувались отрутохімікати і у яких обсягах та скільки їх залишилось. Проводилось протравлювання насіння озимих культур (мокрим, сухим та термічним способами). Проводилась дезінфекція та дератизація комор [15, 89].

Не менш проблемними для регіону в питанні нарощування виробництва було питання водопостачання та якості ґрунтів. Для збереження водних ресурсів велась робота щодо збереження лісонасаджень, про що йшлося вище, та створення додаткових джерел води. Проводилась робота про створення в громадах колодязів для зрошування, котра координувалась виключно районними структурами [16, 17].

Для більш ефективного використання органічних добрив районні сільськогосподарські комендатури пропонували господарствам розпочати збереження гною за методикою «Кранца». За наданою інструкцією чітко розписувалась технологія пошарового укладання гною для доведення його протягом 5-6 місяців до належної кондиції [14, 133]. Така ситуація свідчить про те, що у керівництва окупаційних структур викликало подив неефективне використання ресурсів у зоні досить давньої традиції землеробства.

У цьому ж контексті надавались поради щодо оперативного реагування на кліматичні зміни. Для цього було запропоновано для скорочення термінів посіву використовувати проросле зерно ярових культур ячменю і проса, отримане пересіванням, що забезпечувало більш ранні сходи. Пропонувалось засівати таким зерном до 40 % посівних площ. Складність цієї технології полягала у жорстких термінах пророщування у 3-4 дні до початку висівання. Наголошувалось на необхідності чіткого планування робіт із пророщування, адже перебирання часу призводило до загибелі посівного фонду, а отже, і врожаю. При умові затримки висіву, щоб унеможливити занадто швидке проростання зерна, наказувалось постійно проводити його перекидання [17, 48].

Висновки. Наведені факти дають підстави стверджувати, що органи окупаційної влади Херсонщини з самого початку змушені були у терміновому порядку вирішувати нагальні проблеми покращення сільськогосподарського виробництва по декільком напрямкам.

Нестача пального в регіоні штовхала населення на нищення лісозахисних смуг. Органи влади для збереження лісопосадок, що відігравали ключову роль у регіоні, де вітрова ерозія була сильною загрозою, запровадили жорстку систему штрафів за порубку дерев, спеціальну лісозахисну службу та ввели зобов'язання охорони на спеціальних працівників у господарствах.

Другою серйозною загрозою стали пожежі на ланах і на токах. Із запропонованих окупаційним керівництвом вимог, на нашу думку, свідчить, що місцеве населення абсолютно безвідповідально ставилось до загрози пожеж. В умовах, коли окупанти запровадили жорсткі форми контролю за сільгосппродукцією, поведінка колишніх колгоспників, які зазнавали терору з боку радянської влади за набагато менші провинності, є, скоріше, свідченням більш м'якішого формату терору німецької влади.

Для запобігання пожежам райуправи запровадили під час кампанії по збору врожаю низку заходів. Було заборонено куріння в неспеціальних місцях. Наголошувалось, що однією із головних причин пожеж були діти, які або гралась із вогнем, або палили. Для профілактики цих дій пропонувалось посилити роз'яснювальну роботу, а для більшої

ефективності вводилось штрафування батьків. Також вимагалось провести ремонт усього протипожежного обладнання і облаштувати ним місця, де зберігалось і оброблялось зерно, на полях наказувалось побудувати вишки. В господарствах наказувалось створити пожежні дружини, а в бригадах – пожежні обози із спецзасобами. При проведенні випалювання на полях керівництво господарств повинно було оповіщати поліцію. Все населення зобов'язувалось брати участь у гасінні пожеж, відмова розцінювалась як злочин. А для унеможливлення диверсійних дій, спрямованих на знищення врожаю, окупаційні органи у прифронтовій зоні у 1942 р. запровадили систему кругової відповідальності громад за неналежну охорону ланів шляхом грошових штрафів, арештами та розстрілами із частковою або повною конфіскацією майна.

Третім напрямом у збереженні врожаю стала боротьба зі шкідниками на полях, садах та в місцях збереження сільгосппродукції. Запроваджувалась спецзвітність про площі, оброблені хімічним та механічним способами. Для цієї роботи пропонувалось залучити школярів, а для їх стимуляції пропонувалось запровадити грошову оплату за здане хутро і тушки ховрахів та нагороджувати класи й учнів переможців.

Опікуючись покращенням врожайності окупаційні органи розгорнули програму ефективного використання аграрних новацій посіву, наявних ресурсів та водозабезпечення, що було дуже актуальним для посушливих степових районів Херсонщини. В господарствах пропонувалось використовувати систему «Кранца» для перетворення гною на більш якісне добриво. Райуправи перебрали на себе завдання координування створення мереж додаткових джерел води, для чого громадам наказувалось будувати колодязі для зрошування. Для подолання проблеми скорочення термінів вегетації запроваджувалась система засівання 40 % ланів пророслим (перезасіяним) зерном ярових культур ячменю і проса.

Окупаційна влада намагалась максимально ефективно використовувати аграрний потенціал України, для чого впроваджувались технології підвищення врожайності та збереження отриманих продуктів.

Перспективність подальшого дослідження полягає у потребі реконструкції реалій перебування краю під німецькою окупацією, взаємовідносин селянства з владою, участі останньої в організації виробництва та характеру її ставлення до місцевого населення.

Список використаної літератури

1. Захарченко О.О. Аграрна політика окупантів на території Миколаївщини (серпень 1941 – березень 1944 р.р.) / О.О. Захарченко // Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941-1944: (до 60-річчя визволення області від німецько-румунських окупантів). – Миколаїв, 2004. – С. 172-206.
2. Кіщак І.Т. Сільське господарство Миколаївщини в 1940-1944 роках / І.Т. Кіщак // Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941-1944: (до 60-річчя визволення області від німецько-румунських окупантів). – Миколаїв, 2004. – С. 207-214.
3. Цибуленко Г.В. Облаштування окупаційною владою управління колективними аграрними господарствами на Херсонщині у 1941-1942 рр. [Електронний ресурс] / Г.В. Цибуленко // Scriptorium Nostrum. Електронний історичний журнал. – Херсон, 2016. – №2 (5). – С. 171-186. – Режим доступу: <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/167/236>.
4. Цибуленко, Г. Організація польових робіт окупаційною владою на Херсонщині у 1941–1943 рр. [Електронний ресурс] / Г.В. Цибуленко // Scriptorium nostrum. Електронний історичний журнал. – Херсон, 2016. – №3(6). – С. 141-164. – Режим доступу: <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/160/219>.
5. Цибуленко Г.В. Відбудова і розвиток окупаційною владою виробничого потенціалу аграрного сектору Херсонщини у 1941-1944 рр. [Електронний ресурс] / Г.В. Цибуленко // Scriptorium nostrum. Електронний історичний журнал. – Херсон, 2017. – №3(9). – С. 184-192. – Режим доступу: <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/110/95>.
6. Державний архів Херсонської області (далі – ДАХО). – Ф. Р-1520 (Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації)). – Оп. 1. – Спр. 8. – 71 арк.
7. ДАХО. – Спр. 1. – 140 арк.
8. ДАХО. – Спр. 18. – 222 арк.
9. ДАХО. – Спр. 72. – 299 арк.
10. ДАХО. – Спр. 17. – 210 арк.

11. ДАХО. – Спр. 9. – 62 арк.
12. ДАХО. – Спр. 2. – 197 арк.
13. ДАХО. – Спр. 45. – 193 арк.
14. ДАХО. – Спр. 100. – 414 арк.
15. ДАХО. – Спр. 19. – 209 арк.
16. ДАХО. – Спр. 20. – 154 арк.
17. ДАХО. – Спр. 71. – 283 арк.

References

1. Zakharchenko, O.O. (2004) Agrarian policy of the occupiers in the territory of Mykolaiv region (August 1941 – March 1944. *Mykolaivshchyna v roky Velykoi Vitchyznianoï viiny 1941-1944. (Mykolaiv region during the Great Patriotic War 1941-1944)*, 172-206 (in Ukr.).
2. Kishchak, I.T. (2004) Agriculture of Mykolaiv region in 1940-1944. *Mykolaivshchyna v roky Velykoi Vitchyznianoï viiny 1941-1944. (Mykolaiv region during the Great Patriotic War 1941-1944)*, 207-214 (in Ukr.).
3. Tsybulenko, G.V. (2016) The organization of the collective agricultural farm management by the occupying authority in the Kherson region in 1941-1942. *Scriptorium Nostrum. Elektronnyi istorychnyi zhurnal (Scriptorium Nostrum. Electronic History Magazine)*, 2 (5), 171-186. Retrieved from <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/167/236> (in Ukr.).
4. Tsybulenko, G. (2016) The organization of field works by the occupying authority in Kherson region 1941-1943. *Scriptorium nostrum. Elektronnyi istorychnyi zhurnal (Scriptorium Nostrum. Electronic History Magazine)*, №3(6), 141-164. Retrieved from <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/160/219> (in Ukr.).
5. Tsybulenko G.V. (2017) Regeneration and development of the Kherson region industrial potential by the occupation authorities in 1941-1944. *Scriptorium nostrum. Elektronnyi istorychnyi zhurnal (Scriptorium Nostrum. Electronic History Magazine)*, №3(9), 184-192. Retrieved from <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/110/95> (in Ukr.).
6. State Archive of Herson Region (SAHR). F. R-1520 (Villages' councils of Kherson region (period of Nazi occupation), Description 1, Case 8.
7. SAHR. R-1520, 1, 1.
8. SAHR. R-1520, 1, 18.
9. SAHR. R-1520, 1, 72.
10. SAHR. R-1520, 1, 17.
11. SAHR. R-1520, 1, 9.
12. SAHR. R-1520, 1, 2.
13. SAHR. R-1520, 1, 45.
14. SAHR. R-1520, 1, 100.
15. SAHR. R-1520, 1, 19.
16. SAHR. R-1520, 1, 20.
17. SAHR. R-1520, 1, 71.

TSYBULENKO Gennady, Candidate of Sciences (History), Associate Professor, Department of History of Ukraine, archeology and methods of research, Kherson State University,
e-mail: tcybylenko2gl@gmail.com,

TSYBULENKO Larysa, Candidate of Sciences (History), Associate Professor, Department of History of Ukraine, archeology and methods of research, Kherson State University,
e-mail: tcybylenko2gl@gmail.com

THE INTRODUCTION OF THE AGRICULTURAL TECHNOLOGIES BY THE OCCUPATION AUTHORITIES IN THE KHERSON REGION IN 1941-1944.

Introduction. *The article explores the little-known facts about the implementation of technologies aimed at preserving the harvest and increasing its volumes by the occupation authorities.*

Purpose. *It is suggested to study the organizational measures and technologies of preservation and increase of productivity in public and state farms and the work of the population on their implementation, which were proposed by the occupiers.*

Results. *The organization by the occupation authorities various measures to ensure conservation of*

crops and increase results of agricultural products in the Kherson region in 1941-1944 was shown detailed in the article. The work to preserve and increase the forest shelter belts, which were destroyed by the local population through a shortage of fuel, has been reconstructed on the materials of the district and rural activities structures. The organization of fire protection of fields by creation of observation system, fire brigades and introduction of rigid instructions on use of fire dangerous technology is shown; the forms of punishment for negligent behavior with fire are characterized. The organizing work on pest control in the fields, in orchards and places of agricultural products storage, punitive and encouraging methods of its organization are reflected in the article. The process of introduction of agrarian innovations, technologies for efficient production of organic fertilizers and creation of a system for the preservation of water resources are described.

Originality. *The scientific novelty of the research results is a detailed reconstruction of the implementation of agrarian and technical innovations in the farms of Kherson region.*

Conclusion. *The authorities introduced a rigid system of fines for tree felling, a special forestry service, and imposed protection obligations on special farm workers for forest conservation, which played a key role in a region where wind erosion was a major threat. The district governments have introduced a number of measures to prevent fires: fines, outreach, the creation of fire brigades and wagons, the introduction of a system of circular responsibility. Effective methods of chemical use were used to control pests and the peasantry was stimulated. The occupying authorities have launched a program to effectively utilize agrarian crop innovations, organic fertilizers and water supplies taking care of productivity improvements. The author plans the further study of the topic about the reconstruction of the realities while the German occupation, and the relationship between the peasantry and the occupation authorities.*

Key words: *economy, communities, forest protection belts, fire prevention measures, vermin, fertilizer.*

Одержано редакцією 15.10.2020

Прийнято до публікації 6.11.2020

УДК 93/94(477) «2005/2010»

DOI: 10.31651/2076-5908-2020-2-70-76

АНТОНЮК Софія Леонтіївна,
аспірантка кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького,
Orcid ID: 0000-0001-6009-2689
e-mail: sofileon@ukr.net

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ, 2005–2010 рр.

У статті виявлено та проаналізовано основні тенденції культурної та історичної політики третього президента України В. Ющенко (2005 – 2010). Проаналізовано такі заходи і явища як «війна пам'ятників», віктимізація історичного нарративу, меморіальні практики та ініціативи, заснування Українського інститут національної пам'яті, розширення доступу до архівів СБУ та ін. З'ясовано основні цілі, ідеологічні засади та інструменти державної політики у сфері культури та історичної пам'яті в часи президентства В. Ющенко.

Ключові слова: *Віктор Ющенко, історична політика, історична пам'ять, культура, культурна політика, національне відродження.*

Постановка проблеми. Державна політика у галузі культури та історичної політики до 2005 р. з одного боку відзначалася кон'юнктурністю та амбівалентністю, а з іншого – тяжіла до компромісності з метою збереження суспільного спокою між прибічниками різних політичних таборів та носіями різної історичної пам'яті.

У процесі становлення державної політики пам'яті в незалежній Україні період 2005 – 2010 рр. займає ключове місце, що обумовлено процесом інституціоналізації цієї галузі, а також супроводжувалося новими явищами і процесами – «війною пам'ятників», віктимізацією історичного нарративу, новими формами меморіальних практик та ініціатив,